

Софія РОСА

“ЗОЛОТИЙ ТЕЛЕСИК” – 2007

(Огляд VI Міжнародного фестивалю театрів ляльок у Львові)

“... У дітей немає ні минулого, ні майбутнього, проте, на відміну від нас, дорослих, вони вміють користуватись теперішнім...”

Жан де Лабрюйєр

Казка, – хоч і є надбанням загальнокультурним, все ж залишається для кожного чимось особистим, інтимним. Вона здатна відновлювати дитяче світосприйняття, для якого немає звичного, не існує непогрішних законів. У кожного є свої улюблені казки, і ми помиляємося, вважаючи, нібито вони залишаються десь далеко, в дитинстві. На думку відомого дослідника лялькового театру Б. Голдовського, бавлячись лялькою, діти роблять спробу зіграти своє майбутнє, а ставши дорослими, підсвідомо намагаються змодельювати улюблену казку в житті. Очевидно, казка не випадково стала обличчям цього річного VI Міжнародного фестивалю театрів ляльок “Зо-

лотий Телесик”, що відбувався у Львові 8-11 травня 2007 р. Кожен театр (були запрошені з Польщі, Білорусі, Казахстану, Росії, України) творив загадковий світ своєї казки.

Зачарувала домашньою атмосферою вистава “Пилипко і відьма” С. Ковальова Брестського театру ляльок (Білорусь). Актриса Т. Тавасян вичаклювала перед українським глядачем знану з дитинства історію Івасика-Телесика. Ніби добра господиня, збрала у своєму домі дітвору, і все, що потрапляло їй до рук: чи

Сцена з вистави “Два леви” А. Сіренка (вгорі). Режисер – О. Куцик, художник – Т. Улинець. Львівський обласний театр ляльок.

Сцена з вистави “Пилипко і відьма” С. Ковальова. Режисер – З. Нуянзін, художник – Т. Нерсісян. Брестський театр ляльок (Білорусь).

Сцена з вистави “Про те, про се...” А. Богданової. Режисер – В. Підцерковний, художник – М. Данько. Івано-Франківський обласний театр ляльок ім. Марійки Підгірянки.

то віник, чи люстерко, чи ложки з тарілками – раптом оживало (сценографія – Т. Нерсіян). Засріблилось озерце-люстерко на господининому столі, виринув човник-тарілочка з веслами-ложками, з’явився сам Пилипко... але ж йому потрібна вудочка... а ось і вона, “знайшлась” серед прутиків віника. Тут будь-який предмет – “живий”, залишилось тільки оживити його душу... ритмами народної пісні. Вистава заворожує глядача камерною атмосферою (режисер – З. Нуязін). Глядачі, що розташувались просто на сцені, дійсно почуваються так, ніби навідалися у гості – поруч із ними кошики з яблуками, веретено, глечики – та й сам Пилипко, його Мати, Батько, Відьма – до них можна дотягнутись рукою. Дуже органічно і невимушено глядач теж “увіходить” у дію, підказуючи Пилипкові, вводячи в оману Відьму. Персонажів казки втілюють дерев’яні прості ляльки, яких колись робили дітям. У виставі немає жодних складних механізмів – актрису оточують звичайні предмети побуту, які оживають у її руках, оживає в них і казка.

“Мандрівні” актори Івано-Франківського обласного театру ляльок ім. Марійки Підгірянки (Т. Винник та П. Бабінець) не тільки розповіли, але й зіграли, заспівали, затанцювали народні українські казки, сюжети яких сплелись в одну цікаву історію з відомими героями, але непередбачуваним розвитком подій у виставі “Про те, про се...” А. Богданової (режисер В. Підцерковний). На сцені віз, що трансформується у місце дії казкових героїв. Їх

втілюють об’ємні планшетні ляльки. А от “масові” сцени вирішуються за допомогою плоских картонних постатей (наприклад, бички в упряжі, або жниці на полі). Художник М. Данько створив цікавий образ: білі силуети, намальовані на натягнутому зеленому полотні – це кози на пасовиську. Коли кози “говорять”, полотно ніби розвіяне вітром. Швидкий темпоритм вистави підкреслює її “вуличний” характер. Актори відверто бавляться з глядачем, випробовують його увагу, уяву. Коли глядач повірив, що перед ним жниці, вони раптом починають співати неймовірно низькими басами, а то герої казки несподівано, ніби між іншим, вітаються з лялькою-дідусем з “іншої” казки, що в цей момент перебуває поза місцем дії. Така відверта

Сцена з вистави “Каріус і Бактус” Т. Егнера. Режисер – Я. Антонюк, художник – П. Карвовоський. Ломзький театр актора і ляльки (Польща).

театральність, притаманна вуличним театрам, стала особливістю вистави “Про те, про се...”.

З неабияким зацікавленням глядачі сприйняли роботу “Каріус і Бактус” Ломзького театру актора і ляльки (Польща) – оповідь норвезького автора Т. Егнера про двох дивакуватих персонажів – Каріуса та Бактуса, які щасливо поживають у зубах хлопчика Марека (режисер Я. Антонюк). На сцені – це одна червона оксамитова сцена із завісами. Коли вони розкриваються, перед глядачем постають білі зуби – це ротик Марека. Оповідач – З. Рей

Сцена з вистави "Тасмниця рудого Жевжика" В. Нестайка.
Режисер – А. Поляк, художник – А. Павлик. Кіровоградський
обласний театр ляльок.

(використовується живий план) вказує на двох дуже маленьких лялькових персонажів – вони швидко рухаються на довгих тоненьких тростинках. Актор бере велику лупу, щоб роздивитись цю дрібноту ... і перед нами уже більші, кумедні, але зубаті Каріус (водить лялькою Т. Ринковський) і Бактус (водить Б. Антонюк). Надзвичайно детально вироблено усі предмети сценічного простору (сценограф П. Карвовоський). У будинках-зубках героїв є все: ліжечко з подушкою, настільна лампа, килимок і навіть портрети та шторки на віконцях. Актори працюють у злагодженому темпоритмі.

З. Рей у живому плані виконує кількох персонажів, часом навіть в одній сцені. Миттєво перевтілитись йому допомагають лише головні убори: елегантний з пером – для набридливої матусі, кольорова кепка – для неслухняного Марека, біла лікарська шапочка з метеликами – для дуже доброго дантиста. Вистава "відкрита" – актори постійно спілкуються з глядачем. Таке безпосереднє спілкування є важливою особливістю спектаклю.

За мотивами казахських народних казок Мангістауський обласний театр ляльок (м. Актау, Казахстан) показав виставу "Ожила легенда" (інсценізація та режисура Н. Майбо). "Гірський" рельєф сценічного простору вистави виникає завдяки тканинним площинам, які розташовані на різних рівнях від авансцени в глибину і виконують також функцію ширми. Між площинами в живому плані діють персонажі – старий акин та молодий хлопець (актор Е. Бігашов). За принципом Різдвяної вертепної зірки у виставі вирішено образи природних стихій та світил (художник-постановник В. Хохлов). Персонажі Сонце, Місяць, Вітер та Вода – це виразні обличчя із типовими для кожного зокрема рисами. У персонажів свій, власний темпоритм, що підкреслює характер образу: майже

Сцена з вистави "Ожила легенда". Інсценізація та режисура – Н. Майбо, художник – В. Хохлов. Мангістауський обласний театр ляльок (м. Актау, Казахстан).

статичне Сонце (К. Мусасев), загадковий, ніби у легкому танці Місяць (Н. Насирова), непосидючий Вітер (Д. Утеєв), грайлива, весела Вода (Д. Утеєв). У виставі актори діють разом із ляльковими персонажами. Однак існують вони ніби осібно, відокремлено, бракує ансамблевості виконання.

“Тасмницю рудого Жевжика” В. Нестайка розповів Кіровоградський обласний театр ляльок (режисер – А. Поляк). Сценограф (А. Павлик) відтворив побут українського села, застосувавши характерні деталі – в’язки овочів, соняшники та квіти за тином (усе виготовлено з м’якої тканини) а також використавши “м’які тони” жовтого, червоного, зеленого кольорів, що повторюються у костюмах лялькових персонажів. Вистава несе дуже позитивний заряд енергії, однак їй бракує динаміки розвитку подій. Темпоритмічні малюнки образів лялькових персонажів надто подібні, їм бракує контрастності – наприклад, Чорт та Дідо (за сюжетом негативний та позитивний персонажі) за внутрішнім темпоритмом майже не відрізняються. Проте надзвичайно цікавий у виставі жаб’ячий квартет м’яких планшетних ляльок (В. Кравченко, Л. Черкащина, В. Ставріаніді-Стогодюк, А. Косяченко).

Для наймолодших глядачів виступив Кримський театр ляльок із виставою-грою “Ладушки-Ладусі” (постава та музичне оформлення О. Іванової). Тут переплітаються сюжети народних казок: “Ріпки”, “Маші і Ведмедя”, “Рукавички”. Події розгортаються завдяки допомозі глядачів: відгадуючи загадки та продовжуючи відомі віршики, вони “складають” власну казку (актори В. Бережко, А. Чоп, Д. Ярошенко). Дія відбувається на круглому столі в центрі сцени, навколо ж, ніби у казковому просторі, хаотично існують ляльки-персонажі з різних казок, що впродовж вистави долучаються до сюжетних перипетій (сценограф – Г. Солоніна). Маленькі глядачі бурхливо реагують на знайомих героїв, намагаються їм допомогати, передбачити події.

Тему народної казки у своїй виставі “Колобок” Е. Патрика продовжили С. Боковенко, З. Ібрагімова, Ю. Мельниченко, М. Назаренко (режисер – Ю. Сікало) – студенти-режисери ІV курсу кафедри акторського мистецтва та режисури театру ляльок Київського національного університету театру, кіно і телебачення ім. І. Карпенка-Карого. На передньому плані сцени з’являються актори – Дід

Сцена із студентської вистави “Колобок” Е. Патрика. Режисер – Ю. Сікало. Київський національний університет театру, кіно і телебачення ім. І. Карпенка-Карого.

Сцена з вистави “Про дракона Грубелока” Е. Войнаровські. режисер – П. Носалек, художник – П. Губічко. Сілезький театр ляльки та актора “Атенеум” (м. Ломжа, Польща).

та Баба з величезними обличчями-масками, поруч з якими невеличкий Колобок здається ще меншим та беззахиснішим. Однак, як і всі колобки, цей також і від діда, і від баби втік та помандрував незаними краями. Місце дії лялькових героїв змінюється за принципом книги, кожна нова сторінка якої зображує чи то ліс, чи сніги північного полюса, чи пустелю. Кожен герой вистави – цікавий, з індивідуальним характером, в основі кожного образу (Вовчика, Лисички, Ведмедика, Зайчика, Колобка) – власне зерно, з нього “виростає” сценічний образ.

Казкову історію “Про дракона Грубелока” Е. Войнаровські оповів Сілезький театр ляльки та актора “Атенеум” (м. Ломжа, Польща). Казка – про дракона, який викрав усі усмішки мешканців невеликого містечка, тому воно зробилося надзвичайно похмурим, і навіть дивним, загадковим. Містичну атмосферу сценограф П. Губічко втілює за допомогою приглушеного червоно-зеленого світла, що його розсіював густий дим та поглинали чорні шкіряні костюми похмурих мешканців міста. Відчуття постійної небезпеки створюється за допомогою трохи піднятої над підлогою сцени похилої площини, з круглих отворів якої несподівано, неначе з-під землі, з’являється може будь-хто. Особливістю театру “Атенеум” і зокрема вистави “Про дракона Грубелока” є те, що виразник ідеї – насамперед актор. Лялька у виставах театру

Сцена з вистави “Цілюща яблунька” В. Данилевича. Режисер – Д. Поштарук, художник – С. Пасюк. Волинський обласний театр ляльок.

Сцена з вистави “Олена Премудра” М. Бартенєва. Режисер – В. Бугайов, художник – В. Нікітін. Курський державний театр ляльок (Росія).

існує як допоміжний засіб для висловлення задуму. У виставі, показаній на фестивалі “Золотий Телесик”, для створення епізодичного образу використано оживлення предметів, зокрема червоної хустинки. З’являються у виставі химерні жабки у вигляді капелюхів-масок з лози. Проте, найцікавіший ляльковий образ – дракон Грубелок, який за сюжетом виступає у трьох різних іпостасях, а радше розмірах. Найменший Грубелок – це звичайна м’яка іграшка, найбільший – велетенські лапи дракона на задньому плані сцени. Образ “середнього” Грубелока створено за принципом ляльки-тантамарески: тіло дракона – це тіло актора, одна голова – це маска, одягнена на обличчя актора, дві інші голови Грубелока – це такі ж маски, але одягнені на витягнені вбік руки.

Актора як виразника збірного образу бачимо у виставі Курського державного театру ляльок (Росія) “Олена Премудра” М. Бартенєва. Це, зокрема, образи лісу, води, які існують поруч з героями-лялькарями (режисер вистави – В. Бугайов, сценограф – В. Нікітін). У виставі лялькарі дещо відсторонені від лялькових персонажів. Зрештою, актори одягнені не у звичний чорний одяг лялькарів, а в барвисті костюми.

Лялькарі є наче окремими персонажами казки, створюються ілюзія “незалежності” ляльки.

Вистава Волинського обласного театру ляльок “Цілюща яблунька” В. Данилевича багата на яскраві образи лялькових персонажів, кожен – з особливим характером, що візуально втілюється через пластику, поведінку, особливе “життя” ляльок (режисер – Д. Поштарук). Наприклад, образ вередливого короля, який “бунтує” навіть проти лялькаря, наче ще більше “оживає”, створюється абсолютна ілюзія його незалежного, самостійного існування: такі вони, королі... Проте герої “губляться” на сцені серед надміру яскравих, не завжди функціональних елементів декорацій. Але чудовий образ яблуньки-віяла, що несподівано “виростає”, стає візуальним втіленням предмета конфлікту у виставі (художник – С. Пасюк).

Стилізоване народне “купальське” деревце створив художник М. Данько у виставі Чернівецького обласного театру ляльок “Чарівне дерево” Р. Неупокоев.

Сцена з вистави “Чарівне дерево” Р. Неупокоева. Режисер – Р. Неупокоев, художник М. Данько. Чернівецький обласний театр ляльок.

ва. Цей образ є не лише тим чарівним деревом, до якого прагнуть герої, але й місцем дії для лялькових персонажів. За допомогою теплої коричнево-жовтої колористики, деталей акторських костюмів, народно-обрядових пісень та танців створюється атмосфера первісного поганського середовища (композитор – Є. Столяр, актори – В. Володькіна, Ю. Квятковська, М. Тисленко, Є. Столяр). Художньо вистава дуже точно розкриває образи: чарівного дерева, дракона (червоного паперового змія зі східних містерій), поганського середовища, однак, не зважаючи на вплетені елементи ритуального танцю, вистава залишається статичною.

Елементи ярмаркового театру, театру тіней та масок використав ляльковий театр “Маска” (м. Жешув, Польща). У виставі “Казка про щастя” І. Дегурської використовується два сценічні простори (сценограф І. Маречкова). В одному – дія відбувається у катеринці, яку крутить актор Б. Міхалек і в якій розташувалися невеличкі лялькові герої – Старий, Свинка, Мишка та Півень. Другий – це простір сцени, де діють ті ж персонажі, тільки роль Старого в живому плані виконує актор (Б. Міхалек), а Свинка, Мишка та Півень – це планшетні ляльки, яких водять з-за ширми

Сцена з вистави “Казка про щастя” І. Дегурської. Режисер – Е. Гедройц, художник – І. Маречкова. Театр “Маска” (м. Жешув, Польща).

(Е. Вінярська, М. Бури, А. П’єцух). Режисер вистави Е. Гедройц використовує тіні як спосіб передачі “недосяжності” героїв.

Заключною виставою фестивалю була постава Львівського обласного театру ляльок “Два леви” А. Сіренка (режисер – О. Куцик). Вистава постає перед глядачем як легенда, яку розповідають лялькові персонажі: Блазень та Пташка. Образи героїв легенди втілювали за допомогою тростинових ляльок з-за ширми С. Кабанова, С. Курилко, В. Курилко, М. Вікс, О. Кочергін. На сцені не використовується живий акторський план – глядач бачить класичну лялькову постанову, де лялькарі “приховані” від нього. Але крім того застосовано лялькові тіні, що надає загадковості та підкреслює важливість окремих сцен (художник – Т. Улинець).

Студенти I-го курсу акторського відділення кафедри театрознавства та акторської майстерності ЛНУ ім. І. Франка (художний керівник – доц. О. Куцик).

У рамках фестивалю демонстрували свою майстерність, навчальні та творчі здобутки студенти-лялькарі I курсу Львівського національного університету ім. І. Франка (керівник курсу – О. Куцик). Першу спробу лялькової концертної програми представили разом із режисером О. Самохваловою та викладачем сценічної мови Г. Яшною студенти-лялькарі III курсу Дніпропетровського обласного театральномужового коледжу.

Третій фестивальний вечір організатори віддали науково-практичній конференції “Українська школа лялькарів. Сучасність та майбутнє”. Учасники торкнулися проблем фаховості у вихованні та підготовці акторів лялькового театру, їхньої майбутньої праці. Важлива думка, яка об’єднувала

чимало виступів, полягала в потребі обміну досвідом, інформацією, творчими досягненнями не тільки між навчальними закладами, які готують фахівців театру ляльок, а й між самими театрами. Фестиваль “Золотий Телесик” – крок до такого спілкування. Для глядача ж – це чудова нагода завдяки театру ляльок, який здатен знайти незвичайне у звичному і навпаки, поринути в казку, що відновлює правду почуттів, “відчищає” душу, мов золоту монету, до блиску.

Світлини до статті – Уляни Рой

